SA.13A

Ikkoreġi l-iżbalji ortografiċi kollha f'din is-silta billi taqta' linja taħt il-kelma l-ħażina u fil-parentesi tikteb ħdejha l-kelma t-tajba bl-aħmar.

.

Il-Ġrajja ta' Niesna

Wieħed mill-oqsma li n-narraturi jitnebbħu minnhom huwa l-imgħoddi storiku tal-pajjiż. Huma jfittxu fid-dokumenti tal-ġrajja nazzjonali, fil-ħażna ta' tagħrif dwar l-għixien soċjali, u jibnu x-xogħol tagħhom fuq is-sisien ta' ħwejjeġ li ilhom li seħħu. L-istorja ta' poplu hi bħal maħżen ta' tiġrib sabiħ u ikrah mqiegħed fis-sensiela twila taż-żmien; kull żmien għandu l-bixra ġenerali u x-xejriet partikolari tiegħu li jagħżluh minn kull żmien ieħor ta' qabel jew wara. L-awtur, mela, jidħol bi ħsiebu f'dinja mbegħda u mgħoddija u jitħabat biex jerġa' jagħtiha l-ħajja b'mod li tolqot lill-qarrejja taż-żmien ġdid li jkun.

L-għan tan-narratur storiku m'huwiex li joffri dehra fidila ta' żminijiet imgħoddija, iżda li jinqeda bihom biex, waqt li jippreżenta ħwejjeġ li ġraw tassew, jislet minnhom is-sens li jilmaħ fihom hu nnifsu. Dan huwa sens li jrid igħodd għal kull ġenerazzjoni oħra. Waqt li t-tagħrif veru dwar l-istorja jinkiseb biss mill-kotba miktubin minn storiċi professjonali li jkunu qalbu fid-dokumenti, is-sens moħbi ta' l-istorja u l-fejda tagħha għal żminijiet oħra joħroġ mill-paġni tan-narraturi storiċi. Huma jħalltu id-dokument mal-istħajjil u mit-taħlita toħroġ xi ħaġa li hi letterarja; b'din il-kelma, letterarja, nifhmu li issa l-verità storika saret verità pojetika, jew aħjar verità li tmiss lill-bniedem fl-universalita tiegħu. Fi kliem ieħor, meta rumanzier idaħħalna f'xi żmien storiku, aħna mhux biss insiru nafu x'ġara, iżda nħossu dwar dak li kellhu jiġri jew jista' jiġri.

Għal żmien twil il-Maltin ma kienux jafu x'ġara min-nieshom fl-imgħoddi. Għad li Malta hi art qadima bi storja li tmur lura ħafna fiż-żmien, din l-istess ġrajja mqallba baqet mitfuna u mhux magħrufa, waqt li ħafna tagħrif intilef għal dejjem. Minn dak kollu li seta' jkun magħruf, il-kittieba bikrija tagħna fittxu li joħolqu l-epika tagħhom għalina; huma qallbu fl-istorja magħrufa u siltu minnha s-sens ta' poplu ċkejken, sikwit maħqur, imġarrab u mirfus minn ħakmiet barranin. Minn dawn il-ġrajjiet qodma huma ħarġu s-sens tan-nazzjonalità, tat-twemmin f'Alla li żammhom mgħaqudin, u tal-ħolma li xi darba art tweliedhom innifisa ssir tagħhom u taqa' f'idejhom. Qabel

kulħadd, u qabel ma seħħ fil-qasam politiku, dan is-sens hu maħsus u mfisser mir-rumanzieri storiċi Maltin. Huma kienu l-ewwel nies li mhux biss kixfu x'ġara u xerduh biex il-kotra titgħallem, iżda nqdew bih (skont il-ħila tagħhom ta' rakkontaturi li jstħajlu u jżejjnu t-tagħrif storiku), biex sabu fih dawk il-ħwejjeġ li lil poplu l-ġdid (il-qarrejja taż-żmienhom) seta' jimlihom bil-fiduċja fihom infushom.

Bħalma għamlu l-poeti mnebbħin mill-istorja, n-narraturi storiċi mhux biss għallmu u xerrdu lis-storja iżda ħaddmuha b'mod li ħarġu minnha d-dehra ta' gżira li kienet wkoll nazzjon bħall-oħrajn. Matul il-kitba tagħhom, huma senslu bħal definizzjoni ideali, jew mixtieqa, u reali ta' Malta bħala nazzjon. Għalhekk saħqu fuq ix-xejriet ewlenin li jsawwru n-nazzjonalità: in-nisel etniku, il-qedem u s-siwi tal-istorja, l-ilsien nazzjonali, it-twemmin reliġjus, is-sbuħija tal-art u l-aktar tal-pajsaġġ, ix-xejriet fiżiċi u psikoloġiċi u morali tan-nies infushom, id-drawwiet u fuq kollox ir-rapta tan-nies ma' l-art tagħhom li sikwit tidher l-aktar fil-qlubija li juru biex iħarsuha minn kull ħbit u tkażbir tal-ħakkiema barranin. Dawn huma kollha lwien ta' pajjiż li hu meqjus skont l-identità nazzjonali tal-kotra.

Fir-rumanzi storiċi hemm tiftixa kbira tas-sens eroiku. Ir-rumanzieri jfittxu persunaġġi ewlenin kbar u jibnuhom f'rappreżentanti nazzjonali, jew mexxejja tal-kotra ħiemda u mkasbra. Vassalli, Dun Mikiel Xerri, Nazju Ellul u oħrajn huma wħud minnhom. Minn naħa l-oħra, hemm id-dehra ta' kotra sħiħa u magħquda li timxi b'pass wieħed fil-ħidma tagħha; dan huwa l-eroiżmu kollettiv li jbiddel lill-poplu kollu f'familja kotrana li tħares lejn il-ġejjieni ħieles u tbagħti għalih. L-effett ċar li joħroġ mill-qari ta' dawn ir-rumanzi hu l-fiduċja u l-kburija; b'hekk ir-rumanzieri nisslu sens ġdid fil-qarrejja tagħhom billi, waqt li għarfuhom dwar ġrajjiet missirijiethom minsijja, xeħtu fihom sens ta' kburija u fidi fis-setgħat u fil-jeddijiet mirfusa tagħhom.

Min-naħa l-oħra, il-moda tar-rumanz storiku tidher li ma tgħaddi qatt. Minn żmien għal ieħor ir-rumanzieri, kemm Maltin u kemm barranin, jduru lejn l-imgħoddi biex isibu fih is-sens qawwi li jorbot f'katina waħda lil żminijiet differenti.

(Adattata minn 'Il-Ġrajja ta' Niesna', kitba ta' Oliver Friggieri)